

MOMENT VAN DE WEEK DOOR FRED VAN STADEN (23 februari 2024)

De afgelopen twee weken kenden voor mij weinig opmerkelijke gebeurtenissen. Natuurlijk wil ik graag een uitzondering maken voor de voordracht die ik mocht houden tijdens onze uitgestelde nieuwjaarsbijeenkomst. Ik wil Piet Weijers prijzen voor de wijze waarop hij het bestuursvacuüm bij deze gelegenheid heeft opgevuld. Evenzeer ben ik degenen erkentelijk die in de discussie een aantal scherpe vragen stelden. Het zal je maar gebeuren om onder het genot van een voortreffelijke lunch via mijn stem voor de zoveelste keer met het leed in de wereld te worden geconfronteerd.

Zoals ik al eerder in dit gezelschap meldde, is mijn bestaan in deze tijd getekend door de dagelijkse gang naar het Antoni van Leeuwenhoek, gelegen in het nogal troosteloze Amsterdamse stadsdeel Sloten. Daar loop je - zoals ik heb mogen ervaren – een groot risico door de verkeerspolitie te worden bekeurd. In plaats hierover te klagen wil ik ook in deze kring mijn grote bewondering uitspreken in de richting mijn vrouw. Na in relatief korte tijd drie operaties te hebben ondergaan treedt Tanja ook haar nieuwe beproeving met een ongebroken geest tegemoet. Ik ben ook geroerd door het aanbod van twee Probus-leden mij, als het nodig mocht zijn, af te lossen op mijn dagelijkse begeleidingstocht.

Gelukkig hadden wij beiden in een van de weekends de mogelijkheid een tentoonstelling te bezoeken. Niet de met veel tamtam opgeklopte Frans Hals-expositie in het Rijks, maar de overzichtstentoonstelling van Max Beckmann in het Kunstmuseum Den Haag, die al langer loopt. Wat ons trok in deze expositie was niet alleen Beckmanns reputatie als een van de belangrijkste Duitse schilders uit de eerste helft van de vorige eeuw, maar ook diens bewogen leven. Om maar eens wat te noemen. Beckmann, die in 1884 in Leipzig is geboren, meldde zich in de Eerste Wereldoorlog vrijwillig als ziekenverpleger ('hospik') aan bij het keizerlijke leger. Het leed dat hij aan het westelijke front aanschouwde greep hem zozeer aan dat hij slachtoffer werd van een diepe zenuwinzinking. De traumatische ervaringen die Beckmann toen heeft opgedaan werkten na de oorlog door in zijn werk. De verbeelding van de angst was een belangrijk motief. Ook zijn claustrofobische kijk op de werkelijkheid kan waarschijnlijk niet los worden gezien van de oorlogservaring.

Na de economische crisis van 1923 boekte Beckmann grote successen in de artistieke hoogtijjaren van de Weimartijd met zijn losbandige cabaretcultuur. Hij werd hoogleraar aan de Academie in Frankfurt, zijn schilderijen werden goed verkocht en zijn tentoonstellingen, o.a. in Berlijn, trokken veel belangstelling.

Zijn modernistisch werk bracht hem onvermijdelijk in botsing met de Nazis, die in 1933 aan de macht waren gekomen. De cultuurbarbaren brandmerkten ook zijn werk als 'entartet'. Hij werd een culturele bolsjewiek genoemd. De Duitse bodem werd te heet onder Beckmanns voeten en in 1937, na een vergeefse poging naar Amerika te emigreren, week hij uit naar Nederland. Gedurende tien jaar heeft hij zijn werk voortgezet op een bovenetage aan het Amsterdamse Rokin. Hier kwam hij tot een hoge productie. Niettemin vertrok hij twee jaar na de oorlog (met zijn tweede vrouw) naar de VS. Daar stierf hij in 1950 in New York aan een hartverlamming.

Kunstkenners worstelen met de vraag welke plaats Beckmann inneemt in de diverse richtingen of scholen van de moderne schilderkunst. Hij is afwisselend getypeerd als neo-impressionist, expressionist of een schilder die sterk de invloed heeft ondergaan van de nieuwe zakelijkheid. Ik lig van de discussie over deze etiketteringen niet wakker. Evenmin word ik geraakt door wat Beckmann-beschouwers aan diepzinnigs hebben geschreven over diens vermeende inspiratiebronnen: de filosofie van Kant en Schopenhauer, religie en mythologie. Indachtig de woorden '*beauty is in the eyes of the beholder*' gaat het er tenslotte om hoe een tentoonstelling bij je overkomt en welke indruk deze achterlaat. In mijn geval verpletterend. Ik heb genoten van Beckmanns hoekige vormen, zijn uitgesproken felle kleuren en vooral zijn indringende portretten. Gaat dit zien!

Zo waar had ik voldoende tijd over voor iets wetenschappelijks. Ik voltooide mijn bijdrage aan een Engelstalig boek over internationale organisaties. Het hoofdstuk dat ik voor mijn rekening heb genomen, gaat over de NAVO. Ik ontkwam er niet aan ook iets te zeggen over de toekomst van deze organisatie. En dat leverde een flinke puzzel op. Die toekomst wordt immers in hoge mate bepaald door de vraag of Donald Trump zal worden verkozen. Aangezien het boek pas na de verkiezingen zal verschijnen, zit je met een grote onzekerheid. Ik besloot de uitslag in het midden te laten en koos deze slotwoorden:

'Although the Alliance has regained widespread popularity amongst the large majority of voters in the member states, it is by no means an unsinkable Titanic. Most importantly, enduring US support cannot be taken for granted. It is an uncomfortable thought that the future of NATO is held hostage by the whims of domestic politics on the other side of the Atlantic.'

Hier kan ik geen buil aan vallen.